

O krokodilech v Čechách

Dr. Iv. Honl

Pokud lze na základě našich dosavadních vědomostí zjistit, dozvěděli se staří Čechové o existenci krokodilů z cestopisu tak řečeného Mandevilla, oblíbené to zeměpisné četby středověku, příliš však fantastické v líčení dalekých krajů i jejich obyvatelstva a fauny. Svým vznikem je toto dílo pro středověkou literaturu velmi příznačné. Jeho autor, kryjící se za vypůjčené jméno Jan z Mandevilla a vypravující neobyčejně poutavě o cestách, které po nejrozmanitějších zemích světa prý podnikl v letech 1322—56, ve skutečnosti nejen že nikde nebyl, nýbrž se ani nesnažil podat více, než co by hovělo zálibám souvěkých čtenářů ve věcech fantastických a nadpřirozených. Právě z tohoto důvodu byl cestopis domnělého Mandevilla jednou z nejetěnějších knih své doby, i u nás velmi rozšířenou, a tvrzení v něm obsažená se stala majetkem vzdělanějších vrstev ve všech zemích střední a západní Evropy.

O dracích se Mandeville při-

držel tehdy obecného názoru, že mají podobu velikých okřídlených ještěřů a proto, mluvě o krokodilech v zemi Pilin, napsal, že „ti kokodrilové (z ital. coccodrillo = krokodil) nebo sani... jsou jako velcí drakové, silní, tlustí a krátké nohy mají čtyři; a jsou také způsobu, jako zde ještěřové“.

Při nízkém stupni geografického poznání ve středověku a ještě nižší úrovni, na níž tehdy stály přírodní vědy, byla u nás slovy Mandevillovým dávána neomezená víra a tím se stalo, že krokodil, jehož kůže byla jako zvlášť významná místní památka zavěšena v průjezdu staré radnice v Brně, odedávna slul a dosud sluje „brněnským drakem“.

Jak se ta krokodilí kůže do Brna dostala, nedovedeme bezpečně povědět. Jisto je jen tolik, že již od několika století je v majetku města Brna a že při mimořádných příležitostech byla vystavována na podiv, jako na příklad r. 1608 za návštěvy krále Matyáše, kdy byla umís-

těna na vysokém podstavci, vyzdobeném květinami a větvemi.

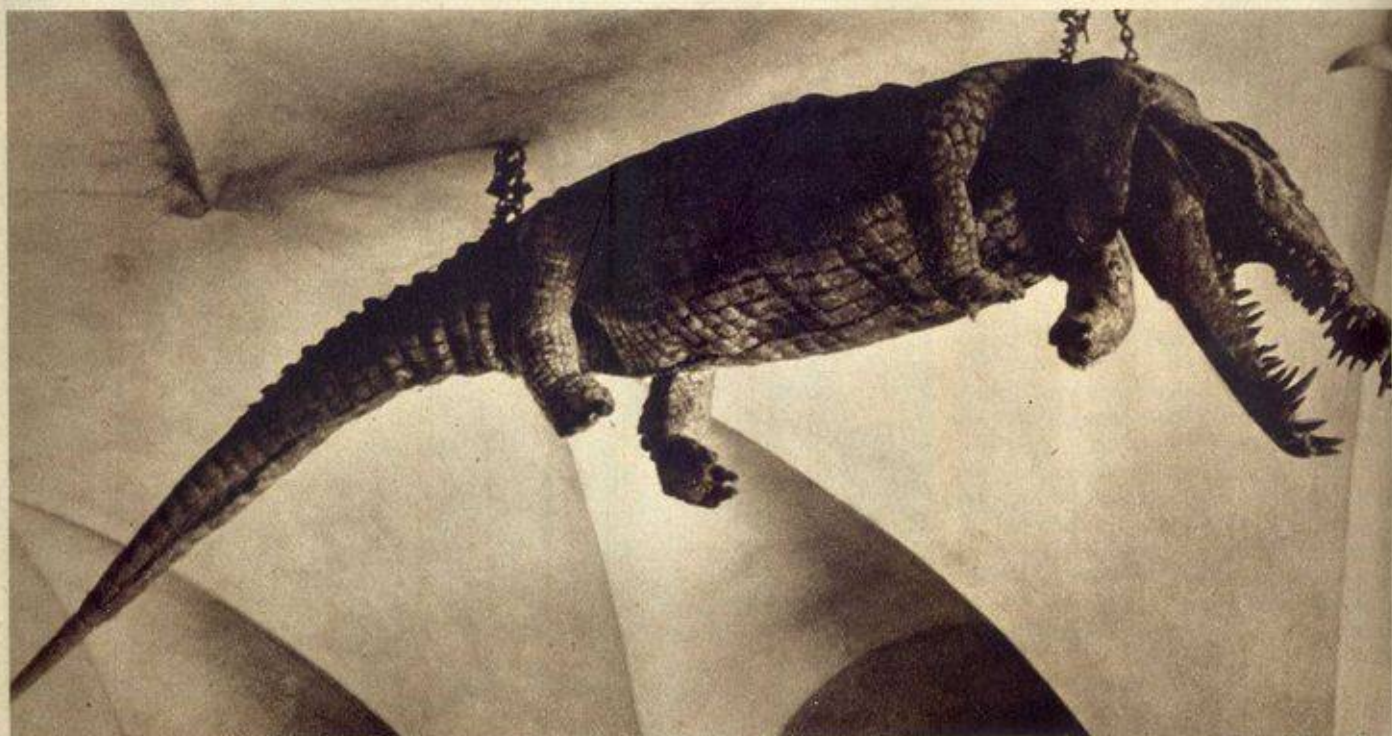
V představách, datujících se nejspíše ze XVII. věku, byl brněnský krokodil ztotožňován s drakem, jenž podle tradice byl ubit nedaleko města Trutnova (Trautenau) v Podkrkonoší a r. 1024 darován knížeti Oldřichovi u příležitosti sněmu, drženého v Brně. Ať tomu bylo již tak nebo onak, stala se krokodilí kůže zavěšená v brněnské radnici památkou velmi populární, známou takřka ve všech končinách našich zemí, a úplně zastínila krokodilí kůži, zachovanou v radnici města Budyně n. O. Snad se tak stalo proto, že tato krokodilí kůže budyňská nebyla uváděna jako kůže dračí a proto neměla toho kouzla čehosi neobyčejného, báječného a hrůzného, co s představou draka bývalo vždy spojováno a co v dřívějších dobách působilo nejen na dětskou fantasi, jako za našich dnů, ale i na mysl dospělých.

Proč brněnský krokodil byl pokládán za draka a budyňský ne, zůstává dosud nerozřešenou otázkou kulturně-historickou.

Tu kůži daroval do Budyně nedlouho před r. 1514 pan Jan Zajíc z Hazmburka, který ji přivezl ze své cesty podniknuté do západního Středomoří.

Na vlastní oči spatřili Če-

chové živého krokodila až ve stol. XVII. Tehdy vešlo ve zvyk ukazovati po městech různá neobyklá zvířata pro kratochvíli obecnstva. O kočovnících, kteří se tím živili, sem tam v pramenech proskočí zprávy. Tak na příklad při r. 1612 je v zápiscích Karla st. ze Žerotína poznamenáno, že „nějaký člověk žádá, aby mu dopřáno bylo za některý den v pokojku hlavu mořského koně ukazovati za slušný (t. j. přiměřený) peníz“. Marně bychom si asi lámali hlavu otázkou, co ten mořský kůň byl. Naproti tomu je však jisto, že zvíře „kartadili“, s kterým se jakýsi principál r. 1638 produkoval na radničním mazhauze v Kolině, bylo krokodilem. Otcové města si za povolení produkce dali zaplatit 1 zl. do obecní pokladny, obecnstva se sešlo patrně dost, ale představení nedopadlo nijak slavně. Zdá se nám, jako by si byl principál při tom počínal nějak neobratně nebo hloupě, takže ti, kteří se přišli podívat, měli dojem, že jejich důvěřivost byla zklamána jakýmsi hlupákem. V tom smyslu si alespoň vykládáme svědectví, které o řečené produkci v radničním kalendáři zaznamenal městský písař jadrnými slovy, že „jeden ušatej nadělal jich velmi mnoho“.

Brněnský »drak«. - Foto Ing. Jos. Kšir, Olomouc.